

For endelig også at betragte sagen i en lidt bredere sammenhæng kan man tilføje, at TV som al folkelig kunst hjælper til at konfrontere et samfund med sig selv. Dette kunne man kalde dramaets mål, men det er et mål, det moderne teater ikke kan nå. Faktisk kan vel kun TV nå det. Vort samfund er nemlig – i modsætning til det elizabethanske England – splittet, og enhed synes snarere at være en sociologisk og kulturhistorisk opfindelse end en aktuell realitet. TV's virkning på et sådant samfund viser sig at være på én gang diagnosen og lægemidlet.

F. eks. var det indtil for få år siden naturligt i England at betragte livet uden for London og dets forstæder som ytring for den yderste provinsialisme. Birmingham, Manchester, Cardiff og Liverpool var steder, hvor intet af interesse skete for en London-centreret presse, og hvor intet kunne ske for en London-orienteret intelligentsia. Under disse omstændigheder tjener ellers banale programmer som »Z Cars«, »Coronation Street« og »Softly, Softly« et livsvigtigt formål ved at samle og integrere vort nationale liv, ganske som radioen gjorde det under krigen ved at sammensvejses tilsyneladende uforenelige nationale særheder til et bemærkelsesværdigt hele.

TV's betydeligste egenskab er således også den, vort samfund har mest brug for, og den viser sig som evnen til at bringe ellers uforenelige ting sammen, til at skabe enhed og bringe helhed ind i verden.

Ikke alene kan mediet således bringe folk, områder og endog kontinenter sammen. Det kan også på forskellige måder sidestille tidligere begivenheder med aktuelle hændelser, skabe samtidighed og således frembringe enhed og kontinuitet i tid. Og ved at lade os se forskellige hændelser fra forskellige steder på kloden samtidig (hvilket sker i enhver nyhedsudsendelse) kan TV endelig også skabe sammenhæng mellem begivenhederne. TV er oprigtigt samlende og ægte folkeligt, fordi det, hvad dets enkelte programmer angår, endelig også er ægte dramatisk. TV er en værdig efterfølger til det såkaldte »levende teater«, som det åbenbart har udkonkurreret, og eventuelle skyldfølelser i den anledning er aldeles grundløse.

(Oversat af Bjarne Nielsen)

■ Originaltitel: Drama in Camera, trykt i The Listener den 8. juni 1967 og genoptrykt i det amerikanske Television Quarterly samme år.

Dele af et foredrag

af H. Marshall McLuhan

McLuhan giver i denne cause-rende artikel en beskrivelse af »medieverdenen«, af de nye medi-ers betydning for den »gamle« verdens kulturmønstre. I den efterfølgende artikel gør Elsa Gress op med Marshall McLuhans medieteorier og hans viden om medierne – den »er ikke værd at vide«.

Først for nylig begyndte jeg at beskæftige mig lidt med den virkning, radioen havde i 20'erne. Radioen medførte jazzalderen, jazz babies og Hitler. Det vil sige, Hitler var en mand, der spillede efter gehør. Han var et stammemenneske, der gav tyskerne en mulighed for at genvinde deres stammeidentitet. Et nyligt CBS-show om Tyskland var skrækindjagende. Det afslørede, at tyskerne desperat søger efter en ny stammeidentitet.

Det var Ray Bradbury, og måske osse andre, der fremhævede, at vold er en søgen efter identitet. Og hvadenten denne søgen foregår i John Wayne-stil eller som negeroptøjer – hvadenten det sker individuelt eller kollektivt – så kan denne identitets-søgen kun tilfredsstilles gennem vold. Det behøver ikke at være i form af øretæver. Det kan være vold mod ens egen natur. Selvdisciplin, askese m.m. er osse udslag af vold. I 20'erne begyndte folk, der var blevet fremmedgjorte over for den synlige verdens mål og enkle retningslinier, at sætte gang i den. De blev drejet på og gav sig til at leve livet i jazzalderen. Det drejede negrene på. Det var en af deres store perioder, men langt fra så stor som deres TV-periode overhovedet. Tyvernes nye stamme-mentalitet inspirerede Gertrude Stein til at fortælle sin egen aldersklasse: »I tilhørte alle den fortabte generation.« Da disse jazz-babies 10–15 år senere nåede op i sikre jobs, ankom de med meget involverede livsvaner uden nogen specialiserede retninger eller præferencer i den gode gamle John Wayne-stil – en mand, der nøjagtigt vidste, hvad han ønskede. Og når stammemennesket inden for områder, hvor det er nødvendigt at tage beslutninger, hurtigt afslører sin tabte retningsans, blir der helt bogstaveligt dårlige tider. Det var 20'ernes store budskab.

Sådan forholder det sig osse i dag med folk over 21. De er blevet en tabt generation, fordi de er for gamle til at danne stammer, – til i stamme-form at modtage jazz-baby-budskabet om involvering. Folk på 21 eller derover er i dag alt for gamle til at modtage fjernsynets stammebudskab om involvering. Vi er en fortabt generation og kan i den forstand undværes.

Når størsteparten af disse TV-opfostrede unge mennesker når op i den alder, hvor de skal have et job, blir der sammenbrud, og

det sker om ca. fem år. Det morads, der blir resultatet af TV-generationen, blir langt større end 20'ernes, medmindre vi bestemmer os til at gå anderledes til værks. Den tyske verden genvandt sin retning og sin identitet gennem vold, gennem krig. Gennem handling fik den sig selv på fode, og jeg formoder, at den samme krig hjalp os med at genvinde vor retningsans – på trods af jazz-babyen.

Denne brug af luftveje – undervisningsmaskinens totale menneskelige miljø (en programmeret undervisningsmaskine er, hvad det er blevet til) – denne udvidelse af vort eget nervesystem til et totalt informations-miljø er på sin vis en udvidelse af den evolutionære proces. Men i stedet for at det sker biologisk over mange tusinde år, sker det lige nu. Det har faktisk kun fundet sted med os det sidste tiår. Nu er det muligt at rejse gennem millioner af år i løbet af få sekunder blot ved at anbringe udviklings-forlængelser af os selv som undervisningsmaskiner uden for vore miljøer. De menneskeskabte miljøer (environments), der nu er planetariske, er med hensyn til evolutionær udvikling et langt større skridt end nogetsomhelst af det, der er sket i vort biologiske liv i hele vor biologiske fortid.

Fordi de er miljøer, er de usynlige. Miljøet er altid usynligt for dets beboere. Kun de gamle miljøer springer i øjnene (som set gennem bak-spejle). For dem, der beskæftiger sig med TV, er filmverdenen meget tydelig, men TV er utydelig. TV-verdenen er en røntgenverden. TV er en røntgen-opfindelse. TV-seeren bliver røntgen-fotograferet hele tiden. Strålerne går lige igennem ham. Børnene opfatter budskabet med det samme og praktiserer budskabet i skolen, hvor de ikke finder nogen lighed med TVs røntgenstråle. De emner, de skal lære om, blir præsenteret i små klassificerede former. De er ikke involveret i matematik, historie o.s.v., og vore børn er ligesom teeny boppers. De under 21 er fuldstændig forvirrede af modsætningsforholdet mellem det miljø, de oplever som underholdning, og så klasseværelsets miljø.

Denne forvirring er endnu større, når det gælder Vietnam. Vietnam udsættes for vestlig behandling. Det får et helt igennem massivt undervisningsprogram gennem en undervisningsmaskine. Sådan gjorde Julius Cæsar og sådan gjorde Alexander den Store. Krig er som undervisningssituation betragtet den mægtigste af alle, fordi den som en opdragende undervisningsmaskine tager sig af hele det miljø, der er i aktion. Og en og anden skal nok fange budskabet.

Ved hjælp af vore seneste teknologiske opfindelser orienterer vi os med henblik på indre i stedet for ydre trips. I stedet for individuel specialisering sikrer TV – som en verden af elektrisk netsystem – automatisk, at hele den menneskehed, der udsættes for den, orienteres. Når negeren oplever vore nye elektriske miljøer, drejes han på som aldrig før. Black Power-fyren simpelt hen ruller frem, når han føler de elektroniske omgivelers involvering og medfødte gæstfrihed. Når han ser sig omkring og betragter de gamle, boglærde, mekaniske omgivelser, der altid støtте ham fra sig, degraderede ham og fremmedgjorde ham, så er han naturligvis rasende. Hvis mulighed gives, ødelægger han dem, fordi de er fjenden.

Indien, Kina og Afrika vil gøre det samme i langt højere målestok, så snart de møder et elektronisk miljø. Indtil nu kender de kun det 19. århundrede, ikke det 20. Det 19. århundrede var den gamle maskinalder, fragmenteret, litterær og specialiseret – en alder, det visuelle gemt aldrig er nået ud over, fordi det aldrig har undersøgt de senere miljøer. Det visuelle gemt er litterært, visuelt-isoleret og ikke-involveret. Det visuelle menneske er det eneste uengagerede menneske, der nogensinde har levet på denne planet. Alle de andre sanser udover synet – lugt, hørelse, berøring og bevægelse – er involverende. De er diskontinuerlige og uden forbindelse med hinanden. Kun det elektroniske miljø muliggør et totalt møde med det diskontinuerlige og usammenhængende.

Kontinuitetens væg begyndte at forfalde med telegrafien og avisen. Artiklerne i avisen er fuldstændigt diskontinuerlige, fordi de er samtidige. De er alle af samme dato, men der er ingen rød tråd til at forbinde dem. Sådan er TV naturligvis. Det er et mosaikmønster på en skærm, hvor lyset angriber gennem seerens skærm. Joyce kaldte det lysbrigadens angreb. I virkeligheden er »Finnigans Wake« den mest fantastiske mediehåndbog, der nogensinde er udtænkt på denne planet, og den er et fantastisk studium i den indvirkning, ethvert medium har på menneskets psyke. Den er vanskelig at læse, men den er det værd.

Nu flytter vor evolutionære proces os ud af vort miljø i stedet for at bringe os ind i det. Darwin betragtede mennesket i dets miljø. Det faldt ham aldrig ind, at det ville være muligt at programmere selve miljøet. Darwin var en boglærd mand fra 19. århundrede, og han havde ingen anelse om det elektroniske informationsnet som hos det totale menneske. Teilhard de Chardin er lidt mere klar over betydningen af elektronikken, end Darwin havde nogen mulighed for at være. Det bedste eksempel på bakspejl-perspektivet er denne Darwin'ske besættelse af mennesker, tømmefingre, fingre og vedhæng som biologisk evolution, der dukkede op midt i det store evolutionære skridt ind i det elektroniske netsystem. Darwin forbliver besat af denne opfattelse af de gamle miljøer.

Hvis mennesket for første gang i dets historie er i stand til at programmere undervisningsmaskinens totale menneskelige miljø, så er det osse i stand til at foretage en vis form for fornuftsvalg, hvad angår miljøets programmering. Det rationelle menneske gør måske virkelig sine første landvindinger i dette computer-dirigerede univers. Op til i dag har mennesket været som et lille græsstrå, der blev blæst omkring af teknologerne. En af grundene til, at mennesket nu bemærker de omgivelser, der udvikles af nye teknologer, er, at de viger så hurtigt for hinanden, at det er næsten umuligt ikke at bemærke forandringen af »the scene«.

Tidligere tiders mennesker forstod disse menneskelige bestræbelsers indvirkning på miljøet, da disse bestræbelser indvirkede på den foregående tidsalder. De forstod kun påvirkningen på den foregående tid, men aldrig påvirkningen på dem selv. Historien om Utopia er historien om bakspejle. Hvert eneste Utopia er et billede af den foregående tidsalder, ligesom Bonanza-land. Man finder aldrig et Utopia, der har noget at gøre

med nutiden. Mennesket synes at have denne indbyggede anordning af bakspejle, fordi det frygter konfrontationen med det totale menneskelige miljø. Den eneste person, der sædvanligvis synes at være stødt på tegnene til en ny tid, er kunstneren. Og når han gir udtryk for dette, blir han straks betragtet som gal, fordi nutiden altid er uigenkendelig. Det er aldrig ufarligt at betragte den.

Når man forstår, hvorledes disse nye miljøer indvirker på vort menneskelige udstyr, blir det let at forudsige og spå om de forandringer, der vil finde sted på programmeringens mange niveauer – selv underholdningsniveauet. Filmverdenens stjernesystem ophørte automatisk med TV's fremkomst. TV er et køligt medium. Det er involverende. Det gir ikke den blinkende, lysende, varme stjerne nogen udfoldelsesmuligheder. De unge i dag er ikke interesseret i stjerner. The Smothers Brothers er slet ikke stjerner i den gamle forstand, – hvad de unge er interesseret i, er deres teknik. De er dybt interesseret i de forskellige tilblivelsesprocesser – hvordan tingene bliver lavet, sker eller ikke sker. Denne følgen med i komplekse processer hører med til en elektrisk tidsalders interessebehov.

»Expo 67« i Montreal blev en stor succes af den simple grund, at den viste mangelen på »story line« i vort univers. Det blir ligesom en Fellini-film – der er ingen story. En story line »varmer« tingene op og efterlader tilskueren hjælpeløs udenfor som en betragter uden nogen form for involvering. »Expo« var en mosaik uden forbindelsesled ligesom Side Eet, derfor den totale involvering. Alle ønsker at komme tilbage til den atter og atter for at følge med i den eller den pavillons aktiviteter. New Yorks verdensmesse blev ikke nogen særlig stor succes, fordi den røde tråd var for synlig, der var for mange forbindelser, hvilket umuliggjorde involvering og deltagelse. »Expo« var akkurat det samme som fjernsynsskærmen. Det var en mosaik, ikke et billede. Der er ingen billeder på fjernsynet. Selv når TV kører film, er det ikke billeder. Film virker også som en lysbarrikade, en involverende mosaik-situation, hvor story'en og forbundne flader ikke er til stede. Den skal seeren selv finde frem til. Det er på den måde, han blir involveret. Tro endelig ikke, at jeg forsøger at fremlægge et handlingsprogram eller foreslå en retning for handlingen. Jeg forsøger blot at foreslå måder til at bedømme den situation, der har udviklet sig.

Jeg har nu den ubehagelige følelse af at have affyret et par atomladninger – især

ved at forudsige at den næste depressionsperiode ikke ligger længere borte end det øjeblik, hvor vor TV-fodrede ungdom er ude på arbejdsmarkedet. Men de ønsker ikke at arbejde, og næste fase af denne forandrig blir drop-out-kontorchefen. Grunden hertil er meget enkel. En stor kontorchef har ikke ét arbejde – han har 60. En husmor har ikke ét job – hun har 40 eller 50, og det blir en rolle. I den elektroniske tidsalder, hvor alle aktiviteter blir knyttet til hinanden og har forbindelse med hinanden, er det ikke muligt at have jobs. Man kan kun have roller. Hele job-strukturen blir en story-line, der må forsvinde, hvis business skal overleve. Organisationskortet er så dødt som baseball – og af samme grund. Een ting ad gangen. Baseball kan ikke leve i en TV-alder, fordi det er ét spil ad gangen. Eet slag, én træffer, ét greb går ikke.

I en alt-på-én-gang-verden går det ikke med én ting ad gangen på job-fronten, sports-fronten eller uddannelses-fronten. Jeg forsøger at være behjælpelig her. Jeg forsøger ikke at spille komedie. Jeg ville ønske, at nogen havde fortalt mig om de her ting for et par år siden; det har været spændende at opdage dem, men jeg føler osse, det er en smule tidsspilde. For eksempel burde der i TV-generationen indføres undersøgelser over forskellen mellem dem, der så TV efter at de havde lært at læse og skrive, og dem, der begyndte at se TV først, altså før de kunne læse og skrive. Jeg tror, man vil finde ud af, at der er et stort vandskel der. To fuldstændigt forskellige former for mennesker følger efter os. De børn, der lærte at læse og skrive, før de så TV, havde en slags immunitet, en pude på deres sanser, som gjorde TV's indflydelse meget mindre. Jeg tror, at disse nøjagtige datoer hos aldersgrupper burde omhyggeligt skaffes til veje og studier foretages, for hele den fremtidige programmering af arbejde og uddannelse afhænger heraf.

Vietnam er desuden vores første TV-krig. Det er derfor, folk ikke vil vide af den. Den er for involverende. Alle tidligere krige blev udkæmpet i varme medier som film, billeder, fotografier, presse. Nu oplever folk krig som noget, der involverer dem dybt, og de vil ikke have noget at gøre med den. Det er ikke et spørgsmål om at forsøge at finde frem til dem, der er for, og dem, der er imod, – de rigtige og de forkerte – det har intet med sagen at gøre. Det er bare en ny fase af total involvering og deltagelse, som ikke er til at tage. Og det nye slæng, der er på vej, de unger, der virkelig er drejet på, vil finde den krig – eller en hvilkensomhelst anden krig – meget mindre tålelig end den nuværende generation.

Det forekommer mig, at vi spilder en masse tid på at udvikle naragtige grunde til disse begivenheder og osse på at udvælge overflødige mål for vor energi. Vi har, når det kommer til stykket, et ganske dybt ønske om at skabe et beboeligt balancerum for de menneskelige samfund. Vi gennemgår så meget besvær med at skabe voldelige opstande og manglende balancerum. Men jeg er ikke sikker på, hvor succesrig en reprogrammering vil være i vor levetid.

(Oversat af Mette Knudsen og Chr. Braad Thomsen)

■ Originaltitel: Parts of a Talk, fra et foredrag holdt sommeren 1967, trykt i det amerikanske Television Quarterly nr. 4, 1967.